

Петровська І.І. Проблеми функціонування вільних економічних зон в Україні. Проблеми трансформації конституційних засад фінансової та матеріальної основи місцевого самоврядування в умовах децентралізації публічної влади в Україні: матеріали міжнародної онлайн-конференції з питань децентралізації. Івано-Франківськ, 25 червня 2020 року. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2020. С.118-121

Петровська Ірина Ігорівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права ННЮІ ДВНЗ

«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН

Глобалізація, регіоналізація та інтернаціоналізація в економіці, необхідність ефективного використання географічних, соціальних, матеріальних й інших ресурсів та переваг окремих територій призвели до створення в багатьох країнах та їх частинах вільних економічних зон (офшорів).

При цьому, для конкретної держави чи території, яка має вільну економічну зону від її функціонування є більше переваг ніж недоліків. Тому дослідження функціонування вільних економічних зон, їх впливу на економіку регіону, країни є важливим та доцільним у сучасних економічних умовах України.

Одним із напрямів стимулювання розвитку виробництва, зростання валютних надходжень, покращання платіжного балансу та одержання доступу до нових і новітніх технологій є утворення вільних (спеціальних) економічних зон (ВЕЗ) з особливим юридичним її митним статусом, які створюють сприятливі умови для залучення іноземного капіталу¹. Це охоплює різноманітні податкові митні, валютно-фінансові та інші надані пільги, право нерезидентам ввозити машини і устаткування за нижчими податковими ставками, технології, сировину і матеріали, напівфабрикати, створювати виробництва, переводити значну частину одержаного

¹ Трігуб С.О. Особливості вільних (спеціальних) економічних зон та їх впливна стимулювання діяльності підприємств. *Академічний огляд*. 2010. № 1 (32). С. 120-126

прибутку за межу митного кордону ВЕЗ тощо. Складність цієї проблеми полягає в тому, що вільні економічні зони повинні вписуватися в національну економічну систему і, в той же час, бути привабливими для іноземних інвесторів.

Дослідження функціонування вільних економічних зон в нашій країні проводили такі вчені: Амоша О.І., Білопольський М.Г., Лук'янченко Д.Б., Макогон Ю.В., Сазонець І.Л., Стукало Н.В. та інші, проте діяльність у ВЕЗ в сучасних умовах, необхідність розробки шляхів їх розвитку та функціонування потребує систематичного аналізу щодо використання їх для розвитку економіки країни.

Загалом, **вільна економічна зона (ВЕЗ)** – це територія в прикордонних або інших регіонах країни, яка має особливий юридичний і митно-економічний статус. У Законі України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон»² наводиться таке визначення: «Спеціальна (вільна) економічна зона (СЕЗ) являє собою частину території України, в якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності і порядок застосування та дії законодавства України». Даний нормативний акт прийнятий 90-х роках фактично не оновлювався у зв'язку зі зміною податкового та бюджетного законодавства, що свідчить про тенденцію застою у цій сфері правового регулювання. Фактично майже всі ВЕЗ України також створені у цей період та з терміном на 20 років. Тому таке законодавство потребує оновлення.

За кордоном такі території називають офшорами. Офшорні (англ. offshore — «поза берегом», «поза межами») юрисдикції розташовані по всьому світу, часто їх статус зводиться до того, що виведений туди бізнес дистанційований від української влади, а податкові витрати зведені до мінімуму.

В той же час, відповідні юрисдикції часто визнаються міжнародними організаціями і окремими державами такими, що не відповідають визначеним ними критеріям прозорого оподаткування, протидії відмивання грошей, фінансування тероризму і навіть становлять загрозу міжнародній фінансовій системі.

² Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12> (дата звернення 07.04.2020)

Це закладає відповідні ризики співробітництва з суб'єктами із зазначених юрисдикцій, а в окремих випадках – також із пов'язаними з ними особами та їх контрагентами. В першу чергу – з точки зору національних та міжнародних обмежувальних політик, що можуть застосовуватись щодо таких суб'єктів та/або їх партнерів³.

Як відомо, метою створення таких зон є :

- залучення іноземних інвестицій та сприяння їм;
- активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для:
 - нарощування експорту товарів і послуг,
 - поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг,
 - залучення і впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання,
 - розвитку інфраструктури ринку,
 - поліпшення використання природних і трудових ресурсів,
 - прискорення соціально-економічного розвитку України.

Відповідно до закону⁴ існують такі типи ВЕЗ: 1) безмитні торгові зони (порти, склади, транзитні зони, митні зони на підприємствах); 2) експортні виробничі зони (промислові, туристсько-рекреаційні); 3) імпорتنі виробничі зони, зони із заміщенням порту; 4) банківські і страхові безмитні зони; 5) зони технологічного розвитку (технопарки, технополіси); 6) комплексні зони.

Прикладами класичних невдач на етапах планування і розробки проекту (при організації ВЕЗ) є:

- невдалий вибір місця для зони (наприклад, слабо розвинутий регіон з поганими дорогами та авіаційним сполученням);
- недостатня увага до базової інфраструктури, наприклад, телекомунікації та забезпечення електроенергією;

³ Матвієнко А. Вільні економічні зони як фактор забезпечення економічного зростання країн, що розвиваються. Економічний аналіз. 2012 рік. Випуск 10. Частина 4. С.249-252

⁴ Трігуб С.О. Особливості вільних (спеціальних) економічних зон та їх вплив на стимулювання діяльності підприємств. *Академічний огляд*. 2010. № 1 (32). С. 120-126

– слабкі організаційні зв'язки між керівництвом зони та різними державними органами (Міністерством фінансів, Митним управлінням тощо), підтримка яких необхідна для розвитку зони.

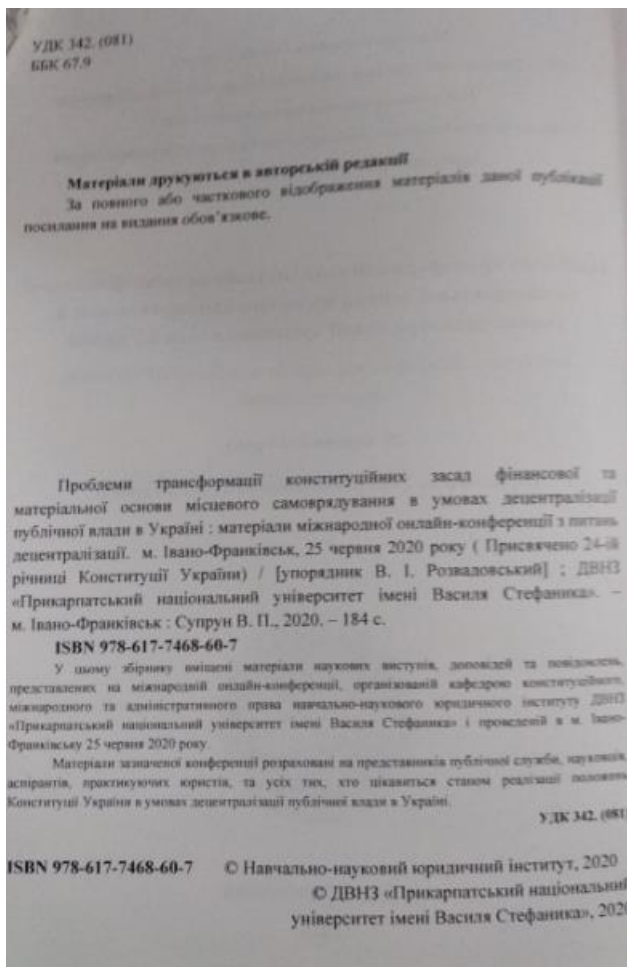
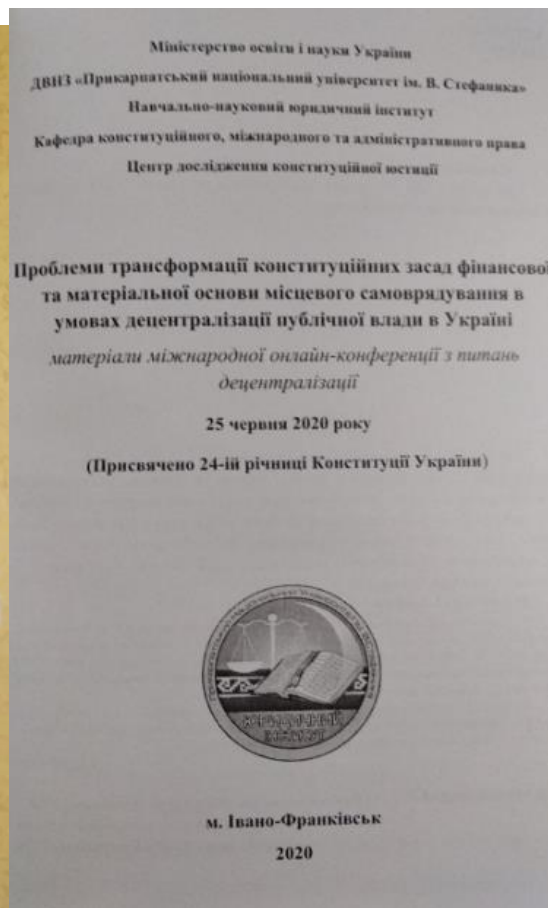
Серед проблем функціонування ВЕЗ варто виділити законодавче регулювання податкових пільг. Сумлінні суб'єкти економічних зон стикаються з проблемами оподаткування, що пов'язані з нечіткістю та суб'єктивним визначенням отримувачів податкових пільг зі сторони податкових органів. Несумлінні використовують переваги оподаткування для ухилення від оподаткування.

Крім прихильників створення ВЕЗ, існують і скептики, які зазначають, що ВЕЗ ніколи не розвиваються згідно з початковим планом їх створення, а економічні та соціальні переваги зон, які звичайно слугують виправданням для їх створення, у більшості випадків не відповідають початковим розрахункам⁵.

Попри такі проблеми варто відмітити і переваги офшорів, такі як: використання в якості компаній-посередників при виведенні коштів для податкової оптимізації, швидке і вільне розпорядження валютними коштами без контролю «вітчизняних» наглядових органів, захист розміщених в Україні активів і укладених контрактів міжнародним правом, конфіденційність інформації про справжні власників, структурування бізнесу тощо⁶.

⁵ Трігуб С.О. Особливості вільних (спеціальних) економічних зон та їх впливна стимулювання діяльності підприємств. *Академічний огляд*. 2010. № 1 (32). С. 120-126

⁶ Перелік офшорних зон. Сайт You Control. URL: <https://youcontrol.com.ua/offshore/>

основоволодженні	членики	трансформації	місцевого	66
самоврядування».....				
4. Мельничук Світлана Миколаївна. «Проблеми формування матеріально-технічної бази органів місцевого самоврядування для надання основних форм публічних послуг на території громади».....				70
5. Крпельницька Світлана Орестівна. «Економіко-правові аспекти трансформації державної фінансової підтримки територіальних громад у кризових умовах».....				74
6. Iryna Turkiv. «Constitutional and legal responsibility of local authorities».....				77
7. Лук'янов Олег. «Проблеми сучасного стану Яремчанської об'єднаної територіальної громади на Прикарпатті».....				83
8. Victoriya Gryniv. «Problems of the legal status of territorial communities in Ukraine»				86
9. Nataliya Leshchak. «The problem of representing the interests of local governments in Ukraine»				91
10. Liliya Shepichak. «Problems of realization of constitutional bases of local self-government in Donetsk and Lugansk regions».....				95
11. Михась Олег. «Актуальний стан та проблеми об'єднання територіальних громад Івано-Франківської області».....				98
СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСОВА ТА МАТЕРІАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....				102
1. Volodymyr Rozvadovskyi. «Problems of material and financial basis of united territorial communities in Ukraine».....				102
2. Адамович Сергій Васильович. «Наслідки бюджетної еволюції в місцевому самоврядуванні в 2014 – 2019 роках».....				108
3. Щур Роман Іванович. «Особливості формування фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації».....				114
4. Петровська Ірина Ігорівна. «Проблеми функціонування вільних економічних зон в Україні».....				118
5. Гричан Ольга Анатоліївна. «Конституційне врегулювання				

4